

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

N:o 9. **TR. M. FRIES.** September

1858.

INNEHÅLL: ORIG.-AFHANDL.: L. L. LÆSTADIUS: Anmärkningar om formerna af *Nuphar luteum*. — DENSAMME: Om formerna af *Luzula campestris* och *arcuata*. — LITTER.-ÖFVERS.: Handlinger ved de Skandinaviske Naturforskeres Syvende Møde 1856. — STRÖDDA UNDERR.: *Pteris aquilina* såsom födo-ägn. — Meddel att döda mal i herbarier.

Original-Afhandlingar.

I. Anmärkningar om formerna af *Nuphar luteum*

af L. L. LÆSTADIUS.

Professor Wahlenberg antog i Flora Lapponica *Nymphaea lutea* såsom skild från *N. pumila*, men i Flora Suecica indrog han *N. pumila* såsom afart af *N. lutea*. Uti Hartmans andra och följande upplagor anses *Nuphar pumilum* vara skild från *N. luteum*. Sedermera har man äfven antagit en tredje art, *Nuphar intermedium* Ledeb., till hvilken *N. Spennerianum* hänföres såsom varietet i Hn. ed. 6. Jag har dock i Karesuando anmärkt flera andra former, äfvensom i Pajala förekomma tvenne, som icke äro sedda i Karesuando. Dessa former anser jag vara beroende dels af boddens beskaffenhet, som kan vara fastare och mjukare, dels ock af vattnets djuplek. *Nuphar pumilum* växer på en half alns till tre qvarters djup, *N. lapponicum* på en till halfannan alns djup, *N. intermedium* på två alnars, *N. lobatum* på tre alnars djup o. s. v. Att dessa former äfven bero af lokalen, kan man finna deraf, att uti en och samma sjö icke finnes mer än en form. Härifrån undantages dock *N. grandifolium*, som förekommer på flere ställen i Pajala socken.

Dessa former äro visserligen sinsemellan olika och skiljbara icke blott i afseende på märket och ståndarnes längd, bladskäften och bladformen m. m., utan de hafva äfven olika fruktform, hvarföre jag måste begagna en egen terminologi för att utmärka densamma. Jag kallar det egentliga fröhuset *thorax* och stiftet *collum*; det, som vanligen benämnes märke, kallar jag *discus* och det egentliga märket, som upptager frömjölet, *columna*, emedan det står såsom en pelare midt i *discus*.

Som jag har tagit beskrifningen af dessa former i lefvande tillstånd, så vill jag här framställa dem på det vetenskapliga språket. Exemplar af *N. luteum* har jag af Doct. Hartman från Eskilstuna och af Doct. Ångström från Medelpad, men äfven dessa exemplar äro sinsemellan något olika, emedan de sednare icke hafva radierna utdragna till marginalen af *discus*, såsom fig. i Svensk Botanik föreställer. Så stora blommor och så stort ovarium, som der föreställes, har jag aldrig sett. Jag tviflar dock icke, att en sådan storblommig form kan finnas i dämningar med mycket varmt vatten och gytte-botten.

Då hos en del former bladflikarne äro mer än dubbelt kortare än bladet, räknadt från bladskäftets utgångspunkt, och en del former hafva bladflikarne dubbelt kortare än bladet, andra åter hafva bladflikarne $1\frac{1}{2}$ gång kortare än bladet, så har jag velat utmärka detta förhållande med siffror: 2, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{1}{3}$. När likaledes en del former hafva bladets tvär-diameter kortare än längden, räknad från bladskäftets utgångspunkt, andra åter hafva tvär-diametern längre än längd-diametern, har jag med någon förkortning velat utmärka detta sålunda: "diam. long. et lat. æqual.; diam. long. > lat.; diam. long. < lat." — En del former hafva ingen märkbar skillnad mellan *thorax* och *collum* d. v. s. fröhuset afsmalnar mot toppen småningom och är liksom sammanflytande med stiftet; detta förhållande har jag velat beteckna med "*ovarium confluens*." Andra former hafva en tydlig skillnad mellan ovarium och stiftet, och detta har jag velat utmärka med "*ovar. thorax*." — Bladskäften hos några former hafva en tydlig kant mellan skäftets öfre och undre sidor, så att genomskärningen får utseende af en trekant på undre sidan med en plattad kant på båda sidor om öfre sidans upphöjning,

detta har jag velat beteckna med "*petiolus marginatus*." — En del former hafva blomfoderbladen färgade ofvanifrån till midten, andra åter blott till en tredjedel; detta har jag utmärkt med: "*calyx* $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ *coloratus*." — Frönas beskaffenhet är något olika hos olika former; de större hafva nemligen större frön än de små. Jag har dock sällan kunnat få mogna frön, emedan de små sjöarne isbeläggas, innan fröna hunnit mogna. Jag har äfven anmärkt, att de former, som växa på djupare vatten, hafva en mängd skrynkliga och veckiga blad liggande på botten, af en ljusare färg än de på ytan flytande.

Jag går nu att beskrifva de mig bekanta formerna i följande ordning. Då jag noga undersökt lokalerna och jemfört dem med de former, som förekomma på olika djup och grund, har jag icke kunnat få någon annan öfvertygelse, än att de tillsammans stagna utgöra en art, eller också måste de för konsekvensens skull skiljas i flera arter än de, som vanligen skiljas af nuvarande botanister.

I. *Discus planus margine integerrimo*.

1. *grandiflorum* (Sv. Bot. 266): antheris latitudine 8 longioribus; petalis obovato-cuneatis filamenta æquantibus; calyce $\frac{1}{2}$ colorato; disco alveolato (?) umbilicato (?) (e fig. non liquet discernere), 16-radiato, radiis ad marginem productis; ovario maximo confluyente ovato, collo brevissimo (non sulcato?); seminibus in genere maximis, multiformibus. Folia ovata lobis æqualibus ovatis, obtusis, medio subimbricatis, basi angulo inflexo spatium vacuum obovatum formante, versus apicem angulo acuto divergentibus, folio plus quam 2 brevioribus. Diam. long. > lat. h. e. diamet. longitudinalis folii ab insertione petioli numerata diametr. totius folii transversalem superans. Petiolus subteres? (num recte in fig. cit. delineatus?). — Secundum magnitudinem omnium partium folia longe majora esse debent, quam fig. ostendit. Comparisonis causa cum sequentibus hanc figuram accuratius describere volui.

2. *latifolium*: antheris latitudine 4 longioribus; petalis oblongo-cuneatis, filamentis æquantibus; calyce inter. $\frac{3}{4}$, exter. $\frac{1}{2}$ colorato; disco alveolato an umbilicato? (non liquet discernere in specimine exsiccato), radiis circit. 16, ad marginem non productis; ovario (in spec. Hartmaniano) thorax, inferne

globoso, superne cum collo elongato sulcato sensim confluentem. Folia ovalia, lata, lobis conniventibus (?) a medio divergentibus; acutiusculis, long. folii $1\frac{3}{4}$ brevioribus. Latitudo folii totus diam. longitudin. circiter $\frac{1}{3}$ superans. Petiolus in spec. exsicc. non apparet. Antheræ inæqualis longitudinis, exteriores latitudinè 4:plo, interiores 6:plo longiores. — Specimina dederunt Cell. Doct. Hartman et Ångström lecta Eskilstanzæ et in Medelpadia. Magnitudo folii latior et major quam fig. in Sv. Bot.

3. *horeale*: antheris latitudinè 3-4 longioribus; petalis obovato- s. late cuneatis, filamenta æquantibus; disco profunde alveolato (columna nulla), subhemisphærico, radiis 12-16 depressis, ad marginem non excurrentibus, margine leviter sinuato flavescente. Folia ovata, subelongata, lobis angulo acutissimo basi conniventibus, mox sensim divergentibus, apice distantibus, folio 2 brevioribus. Diam. long. > lat. Petiolus marginatus, subtus triqueter, supra dorso elevato notatus. Pedunculus subtrigonus. Flos magnitudine fere fig. Sv. Bot. Ovarium ovatum, collo leviter sulcato. — Hab. prope Pajala in lacubus aqua 3-pedali.

II. *Discus planus margine sinuato.*

3. *grandifolium*: antheris latitudinè 6 longioribus; petalis obovato-cuneatis, filamenta æquantibus; calycè $\frac{1}{2}$ colorato; disco alveolato et umbilicato, columna planum disci æquante; marginè disci leviter et inæqualiter sinuato (non profunde ut sequentes); disco radiato, radiis circ. 20 ad marginem non productis; ovario ovato-oblongo, conflente, collo elongato tereti (non sulcato); seminibus multiformibus, majusculis (minoribus quam in Sv. Bot.). Folia ovata, in genere maxima, elongata, lobis inflexis, imbricatis, spatium vacuum oblongam relinquentibus, ut fig. cit. in Sv. Bot. ostendit, apice angulo obtuso divergentibus, folio duplo brevioribus. Diam. long. et lat. æqual. Petiolus marginatus, subtus triqueter, superne dorso elevato notatus. — Hab. in Kaunisvaara, Saitajärvi et Ruokojärvi par. Pajala profunditate quadripedali. Folia minora lobis conniventibus inveniuntur.

4. *fluviatilis*: antheris extremis subquadratis, intimis latitudinè 3, mediis 2 longioribus; petalis oblongo-cuneatis, filamenta æquantibus; disco plano, radiis 10 aut 12, ad marginem non productis, margine leviter sinuato, alveolato et

umbilicato, columna brevi; ovario ovato, confluyente, collo non sulcato; seminibus minutis. Folia ovalia, dilatata, apice retundata, lobis conniventibus, folio $1\frac{1}{2}$ brevioribus. Petiolus inferne trigonus, supra parum elevatus. — Hab. aqua 6-pedali in flumine Tornensi circa Pajala et Kengis rarius. Flores minores, $\frac{1}{2}$ colorati; folia minora sed magis subrotunda, quam in aliis formis. Diam. transvers. long. $\frac{1}{6}$ superat; inæqualis longitudo antherarum observari debet.

III. *Discus planus margine profunde et æqualiter sinuato.*

5. *lobatum*: antheris extremis subquadratis, intimis latitudine $1\frac{1}{2}$ longioribus, apice incrassatis, luteis; disco alveolato et umbilicato, columna planum disci æquante, sub 10-radiato, viridi, radiis ad marginem productis elevatis; petalis oblongo-cuneatis, filamenta æquantibus; calyce fere toto umbrino-viridi. Ovarium thorax subglobosus, longitudine colli profunde sulcati. Folia ovata, coriacea, lobis imbricatis (spatium vacuum minutum), apice angulo aperto divergentibus, folio duplo brevioribus. Diam. long. et lat. æqual. Petiolus triqueter, superne parum elevatus. Folia hujus formæ minora subrotunda. — Hab. in aqua profunda octopedali par. Enontekis Lapponiæ Tornensis haud procul a Karesuando inter Pajujärvi et Sakkarajärvi, admodum parce æstate calidissima florens nec alibi visa. Hujus folia ob lobos inflexos basi et apice subæqualia, apertura brevissima basi notata.

6. *graveolens*: antheris latitudine 4 longioribus; petalis oblongo-cuneatis, filamenta æquantibus; disco plano sed in planta matura hemisphærico, alveolato et umbilicato columna brevi, 12-radiato, radiis depressis, ad marginem non productis; ovario basi ovata oblongato, obliquo, confluyente, collo brevissimo vix sulcato; calyce interiore $\frac{2}{3}$ colorato, exteriori sordide viridi. Folia oblongo-elliptica, angustata, lobis angustatis, parallelis, parum a se invicem remotis, folio fere duplo brevioribus. Diam. long. > lat. Petiolus trigonus, superne parum elevatus. — Hab. in aqua 3-pedali circa Idivuoma copiose et juxta Kuttainen par. Karesuando Lapp. Tornensis. Hujus folia ceteris angustiora. Discus flavescens est et flores sub exsiccatione odorem graveolentem spargunt, non tamen ingratum sed nervis obnoxium.

7. *intermedium* Led. sec. Bot. Suec.: antheris latitudine 3-4 longioribus; petalis longitudine filamentorum cuneatis; disco parum alveolato, umbilicato, margine viridi sinuato, 10- aut 12-radiato, radiis ad marginem fere productis. Ovarium thorax collo sulcato; calyx viridis, parum coloratus. Folia profunde cordata, late ovata, lobis angustis angulo aperto divergentibus, foliis $1\frac{3}{4}$ brevioribus. Diam. long. < lat. Folia minora *Calthæ palustris* referunt. — Hab. in Lapponia Lulensi, Pitensi (Hn. ed. 6) et in par. Enontekis Särkijärvi prope viam versus Hutavuoma.

IV. *Discus hemisphæricus margine deflexo dentato.*

8. *lapponicum*: antheris latitudine duplo longioribus; petalis cuneatis, filamentis duplo brevioribus; disco sub-10-radiato, parum alveolato, radiis excurrentibus, elevatis, margine profundius lobato, lobis lanceolatis obtusis; calyce parum colorato; ovario oblongo confluyente, collo brevi sulcato. Folia ovalia, lobis ad apicem fere conniventibus parallelis; petiolus planiusculus. — Hab. juxta templum Karesuando in Avendujärvi parce. Folia nonnulla lobis angulo acuto parum divergentibus occurrunt.

9. *pumilum*: antheris quadratis; disco parum alveolato, vix umbilicato, sub-10-radiato, radiis excurrentibus, margine dentato, dentibus lanceolatis obtusis; petalis quam filamenta brevioribus. Folia profunde cordata, lobis angulo recto divergentibus. Hæc forma potissimum "*pumila*" appellari debet, quia folia *Calthæ palustris* formam exacte præ se ferunt nec majora sunt foliis hujus plantæ minoribus. Ovarium in hac forma lanceolatum, confluens. — Hab. in Saxalompalovvelma par. Karesuando Lapp. Tornensis et alibi sec. Hartm. ed. 6, ubi folia latitudine bipollicaria esse dicuntur, ut mea specimina habent, sed tamen incertum esse videtur, num eadem forma a Botanicis minus cognita etiam in Angermannia et aliis prædictis locis inveniatur, nam etiam *N. latifolium* a Cel. Doctore Ångström sub nomine *N. pumili* e Medelpadia est mihi communicatum ob pubescentiam et puncta elevata in pagina inferiori, quæ nota Wahlenbergiana *N. pumili* etiam in aliis formis obvenit nec ad *N. pumilum* exclusive pertinet. Discus autem dentatus majoris est momenti et antheræ quadratæ.

Nuphar Spennerianum in Koch Synops. ob notam "antheris latitudine 4:plo longioribus" ad *N. intermedium* pertinere potest, ut in Hn. ed. 6. propositum est; secundum alteram notam "stigmatate dentato" ad *N. pumilum* vel *lapponicum* pertinet. Ceteræ notæ characteristicæ, quæ a Wahlenbergio *Nymphææ* ejus *pumila* tribuuntur, ut "folia paulo ultra palmaria", in *N. pumilum* non quadrant, sed ad *N. intermedium* potius pertinent. *Nymphæa lutea* prope Idiovouma a Wahlenbergio lecta est *N. graveolens*. Ex his formis *N. pumilum* quotannis floret, sed *N. lobatum* non nisi æstate calidissima flores explicat.

2. Om formerna af *Luzula campestris* och *arcuata*

af L. L. LÆSTADIUS.

Formerna af *Luzula campestris* äro så mångfaldiga, att Svenska botanisterna ändtligen tröttnat att upptaga dem såsom arter. Jag har ingenting att anmärka mot dessa formers uppställning under hufvudarten, såsom nu skett i Hn. ed. 6, men det besynnerliga ligger deruti, att då formerna förekomma om hvarandra på en och samma lokal, kan man icke betrakta dem såsom lokal-former. Olika lokalers inverkan på växtformerna är allmänt bekant; man kan från orsak sluta till verkan, när man ser samma växt förtorka på torr mark, frodas på fet jord, förminskas på mager, förlängas och förfinas i vatten och erhålla färre delar i fjällen. Men nu är icke detta händelsen med *Luzula campestris*; man kan finna *nigricans*, *pallescens*, *multiflora* och *congesta* tätt vid hvarandra växande på samma lokal. Då uppkommer naturligtvis frågan: hvad kan vara orsaken till deras olikhet? Hafva de måhända från början blifvit utbildade på olika lokaler, af hvilkas inflytande de bibehålla sin en gång påtryckta prägel? På lika sätt bibehålla racerna i djurriket under flera generationer sin i årtusenden af olika klimat, näringsämne och vanor uppkomna karakter. Ingen Zoolog har har dock vågat skilja dessa mennisko-racer och hund-racer i flera arter, och häruti tyckas Zoologerna vara mera konsekventa än Botanisterna. Formförändringarne af *Luzula campestris* äro, som sagdt är, lika med racerna i det de fö-